

DANSK FINANSPOLITIK OCH SVENSK

Av f. d. riksbankschefen IVAR ROTH

DANMARKS NATIONALBANKS berättelse för 1959 har nu publicerats. Där framhålls, att ökningen i efterfrågan har överstigit produktionsökningen. Det är framför allt konsumtionen och byggnadsverksamheten som stigit. För att motverka detta införde regeringen i maj 1959 ett temporärt förbud mot vissa nya offentliga byggnader. I juni sålde regeringen obligationer för 150 milj. kr. till Nationalbanken för att den genom utförsäljning av obligationerna på marknaden skulle kunna höja räntorna och därigenom begränsa köpkraften. I september beslöt regeringen att fortsätta med den nyssnämnda begränsningen av statliga byggnader. Dessutom höjdes diskontot från $4\frac{1}{2}\%$ till 5. Då efterfrågan fortsatte att vara stark och valutareserven sjönk, höjde Nationalbanken i januari i år ånyo diskontot med $\frac{1}{2}\%$, nu till $5\frac{1}{2}\%$. Rapporten framhåller att syftet med den danska ekonomiska politiken är att hålla en hög och stabil sysselsättning och en tillfredsställande produktionsökning samtidigt med stabila priser och jämvikt i betalningsbalansen. Detta kan icke uppnås så länge ökningen i de privata

inkomsterna och i de statliga utgifterna stiger mer än produktionsökningen motiverar.

Att utvecklingen under 1959 icke blivit mera pressad berodde, framhålls i berättelsen, på att det i början av 1959 fanns en viss arbetslöshet och outnyttjad kapacitet inom industrin. Nu har situationen förändrats i båda dessa avseenden. Dessutom har, i motsats mot 1958 och början av 1959, bytesförhållandena med utlandet försämrats. Danmark har nu praktiskt taget full sysselsättning och i vissa fall även översysselsättning. Under dessa förhållanden kan den ökade efterfrågan endast leda till stigande priser och kostnader och bidra till att försvaga valutasituationen. Det är icke tillrådligt att låta valutareserven sjunka så länge bytesförhållandena ännu är relativt tillfredsställande och sysselsättningen är hög. Tvärtom, i en sådan situation borde i stället valutareserverna ökas för att göra Danmark bättre rustat för kommande tider, särskilt med tanke på anslutningen till sjustatsmarknaden.

En långsammare ökning både av de offentliga och de privata utgifterna är, säger banken, nödvändig

för att säkerställa en gynnsam utveckling på längre sikt. Så länge det fortfarande är risk för alltför stor efterfrågan, bör budgetöverskottet icke minskas på ett sådant sätt att det skulle kunna ytterligare stimulera konsumtionen.

I vissa kretsar i Danmark har man fruktat att åtstramningen av likviditeten skulle hindra nya investeringar och ogynnsamt påverka sysselsättningen. Från dessa håll har man därför påyrkat att man skulle lätta läget genom att öka penningtillgången. Nationalbanken framhåller däremot, att ingenting tyder på att penningsituationen blivit alltför åtstramad. Skulle det framdeles visa sig att detta blir fallet, kommer banken att öka sin kreditgivning till bankerna och lätta marknaden genom köp av obligationer.

Den som läser detta kan inte undgå att tänka på förhållandena i Sverige. Man bör emellertid ha klart för sig, att man icke skall göra jämförelser mellan Nationalbanken och Riksbanken. Den svenska situationen beror ju på beslut som fattats av regeringen och riksdagens majoritet. I Danmark har man sedan flera år budgetöverskott, medan vi ha stora budgetunderskott. Vår kapitalmarknad är, som bekant, icke fri. Den kan icke ens tillgodose den prioriterade upplåningen för staten och den — i förhållande till våra resurser — alltför stora byggnadsverksamheten. Och samtidigt får kommunerna och

industrierna icke och har i många år icke fått låna så mycket som de behöver för sina investeringar. Som ofta har framhållits i denna tidsskrift, är staten också sedan flera år tvungen att utöver vad som erhålles på kapitalmarknaden låna upp mycket stora belopp mot skattkammarväxlar i riksbanken och affärsbankerna. Detta har varit den väsentliga orsaken till den alltför stora ökningen av likviditeten under senare år.

Riksbanken har i sin skrivelse till bankoutskottet, liksom också bankoutskottet i sitt memorial till Riksdagen, framhållit, att våra statsfinansiella problem endast kan lösas genom finanspolitiska medel. Då inget parti nu torde gå in för skattehöjningar, blir det följaktligen nödvändigt både att skära bort en del av de nuvarande statsutgifterna och att iakttaga den största försiktighet med nya utgifter.

Det som man däremot skulle önska av Riksbanken vore, att den mera utförligt och i mera lättfattliga ordalag utvecklade sin syn på läget så att riksdagens ledamöter och allmänheten kunde förstå, att en ändring måste komma till stånd.

Ett steg i denna riktning har nyligen tagits av statsutskottet. Av en reservation till dess utlåtande nr 50 om främjande av bostadsförsörjningen framgår att utskottet »under sina överläggningar rörande de samhällsekonomiska förutsättningarna för och konsekvenserna av ett bostadsbyggande i planerad omfatt-

ning hört företrädare för riksbankens ledning. Det har därvid be- styrkts, *att* de sammanlagda an- språken på långfristigt kapital oro- väckande starkt överstiger till- gången, *att* försöken att möta denna situation med prioritetsin- grepp åstadkommer bestående sned- vridningar på marknaden och för-

senar eller förhindrar investeringar, vilka med hänsyn till den interna- tionella konkurrensen är angelägna, *samt att* ett alltför ambitiöst bo- stadsbyggnadsprogram lätt föror- sakar stockningar i byggandets fi- nansiering vilka i sin tur leder till kostnadsökningar».